

EGGBY KYRKA

HISTORIA

Eggbys kyrkan uppfördes på 1200-talet. Kyrkans första form är okänd men den byggdes tidigt om till en korskyrka. Av den medeltida kyrkan återstår läst tornet och tredeliga delar av långhuset.

INTERIÖR

Kyrkans ljusa kyrkorum består av ett brett rektangulärt långhus med tresidigt kor i öster. Sakristian ligger norr om koret och ett vapenhus är inrett i västerns bottenvåning. I långhuset och koret är golvet av diagonalt lagda plankor, i svart och vitt och i sakristian rödbrunt och svart. Taket är ett flackt sk spegelvalv av pärlspont målat i ljusblått.

Kyrkorummets medeltida inslag är en dopfont av sandsten från 1200-talet med reliefdekor.

EGGBY KYRKA

KORT BESKRIVNING

SKARA STIFTS KYRKOESKRIVNINGAR BLAD NR X

Likarsarg
Ogipen från 1915 är byggd av L. L. Lundén i Göteborg. Fasadens ritades av M. Lindgren och är ljus marmorerad och indelad i tre delar, varav den mellersta är kross av ett snett ingångsvard.

Altare
Altarpinnaklet med sina två bilder 1780 av Jo Hammerdahl, tornet avbildar Kristus i Guds övre värld och himmelstjärnan som vittnades i och skåvare med och bilden sanna lorna.

Porträttgravhäll
Porträttgravhäll korets södra vä tillagd karkit mannen Anders munnsvan: Eke av Högåker och fru Elis Anders ter. Hällen är de 1958 och tillber omens stenarna N F Beronsti. Hällen slakt utprägnadigen ha lagt söder om altaret i kyrkhuset.

Träskulpturer i koret
Två meterhöga träskulpturer är placerade över vapenhusets västvägg. Sien om finitet, hänger en snidad vapensköld till namnet av Johan Fredrik de Bruce, Clanda, död 1789. Även flera gravhällar från 1600- och 1700-talet står uppställda i vapenhuset.

Träskulpturer i koret
Två meterhöga träskulpturer är placerade över vapenhusets västvägg. Sien om finitet, hänger en snidad vapensköld till namnet av Johan Fredrik de Bruce, Clanda, död 1789. Även flera gravhällar från 1600- och 1700-talet står uppställda i vapenhuset.

EGGBY KYRKA

SKARA STIFTS KYRKOESKRIVNINGAR NO X FOLDER

Eggbys kyrka

Eggbys kyrka i Eggbys socken har ett lummigt och naturskönt läge två av Välle härads smålän - Eggbysjön i väster och Stakastjön. Socken karakteriseras av ett kulligt så kallat kamelandskap, bildat av landsens avsmältning. Bland socknens ca 250 fornlämningar

Plän av Eggbys kyrka. De svartmarkerade markerna visar på de delar som är från 1700-talet. De minstermarkerade delarna i väster, vapenhuset och koret, har sannolikt medeltida ursprung.

2

Bland annat en hällrista, några bronsålferssten och järnålders samt rösen av Högjörts slott. I socknen finns två stora kronor Högjörts och Toep. Högjörts nuvarande mangladbyggnad är ut 1722 och fick 1810 nuvarande utformning med två våningar lockpanel och portal. Toeps huvudbyggnad är från 1700-talet, röd med brunat tak. Någon km norr om kyrkan ligger ett bostadsområde bland annat bygdegård, snickerifabrik och en före detta affär. Kyrkan omges av en mindre kyrkby, samlad utmed vägen Vanhem ca 6 km i söder och Eggbys villasamhälle strax n

EGGBY KYRKA

SKARA STIFTS KYRKOESKRIVNINGAR NR X

EGGBY KYRKA

SKARA STIFTS KYRKOESKRIVNINGAR NR X

EGGBY KYRKA

SKARA STIFTS KYRKOESKRIVNINGAR NR X

STUDIE AV BEBYGGELSEREGISTERET SOM ENDA KÄLLA VID PRODUKTION AV KYRKOESKRIVNINGAR

RAPPORT

Lisa Molander

Bebyggelsehistorisk rapport 2005:

STUDIE AV
BEBYGGELSEREGISTRET
SOM ENDA KÄLLA VID
PRODUKTION AV
KYRKOESKRIVNINGAR

RAPPORT

Lisa Molander

Bebyggelsehistorisk rapport 2005:

STUDIE AV BEBYGGELSEREGISTERET SOM ENDA KÄLLA VID PRODUKTION AV KYRKOBESKRIVNINGAR

Inledning

Västergötlands museum fick under vintern 2003-2004 av Kyrkobeskrivningskommittén i Skara stift uppdraget att undersöka huruvida kyrkobeskrivningar kan utföras med material hämtat ur riksantikvarieämbetets Bebyggelseregister som enda källa. Projektet inleddes hösten 2004 och slutfördes i mars 2005.

Bebyggelseregistret - kulturhistorisk bebyggelseinformation är ett digitalt informationssystem som innehåller sökbara uppgifter om landets bebyggelse. Registret, som är i drift sedan hösten 1998, fylls på kontinuerligt och innehåller både text och bildmaterial såsom fotografier, ritningar och skisser.

Den kulturhistoriska bebyggelsen är en viktig resurs i samhället att ta vara på och använda. Om fler får tillgång till information om denna bebyggelse kan fler ta del av dess kvaliteter. Informationen ökar förståelsen för och kunskapen om den kulturhistoriska bebyggelsen. En viktig del i informationen är beskrivningar av och motiven för de kulturhistoriska värdena i bebyggelsen.

Informationen i Bebyggelseregistret är tillgänglig och kan användas av alla, såväl de som jobbar med bebyggelsefrågor som en intresserad allmänhet.¹

Ovanstående citat finner vi på Riksantikvarieämbetets informationssida för Bebyggelseregistret. På samma sida listar de vilka som kan ha nytta av registret och sist i listan finner man att församlingarna och stiftet kan ha användning av registret t ex: vid handläggning av kyrkoantikvariska frågor samt vid kyrkobeskrivningar och inventeringar. Hur mycket nytta har då församlingarna och stiftet av registret vid kyrkobeskrivningar?

En traditionell kyrkobeskrivning innehåller en inledande redogörelse för kyrkans historiska bakgrund med uppgifter om eventuella föregående kyrkobyggnader på platsen, när kyrkan uppfördes, om den har förändrats och hur. Beskrivningarna innehåller även en beskrivning av kyrkan och dess inventarier, ofta av såväl fasta inventarier som av lösa inventarier. Det senare inbegriper även kyrksilver och textilier. Slutligen innehåller de flesta kyrkobeskrivningarna även en kort beskrivning av kyrkogården och eventuellt viktiga gravvårdar eller

---

¹ <http://www.raa.se/bebygg/ anvand.asp> (hämtat 050119)

anläggningar. Texten är illustrerad av foton, såväl äldre som nytagna men även av äldre avbildningar av kyrkan och dess interiör från tidigare århundraden.

De traditionella kyrkobeskrivningarna baseras genomgående på ett flertal källor, bla arkivhandlingar från olika arkiv såsom Landsarkiven, Riksarkivet, ATA men även lokala museers arkiv och kyrkoarkiven. Utöver arkivhandlingar har författarna även använt tryckta källor, ofta facklitteratur om olika former av inventarier, om olika typer av kyrkor och inventeringar av kyrkor i allmänhet. Därtill kommer även litteratur om den lokala bygden. Ofta är författaren till en kyrkobeskrivning mycket väl förtrogen med kyrkan och bygden varför de även ofta innehåller uppgifter om kyrkan som endast är lokalt kända, eller berättelser om personer och händelser som spritts muntligt i bygden under flera århundraden. I kyrkobeskrivningarna har författarna med hjälp av denna sammanlagda kunskap, i de flesta fallen, skapat en läsvärd och intressant text.

Anledningen till att studien initierades var att allt färre personer med vetenskapligt kunskande ville åta sig att utföra kyrkobeskrivningar, en uppgift som tidigare ofta betraktats som ett hedersuppdrag, mot den av tradition mycket låga ersättningen. Därför sökte Skara stifts Kyrkobeskrivningskommitté efter alternativa lösningar på problemet, att få en kvalitativ produkt till så lågt pris som möjligt. Idén väcktes att försöka finna möjligheter att använda Bebyggelseregistrets information om kyrkorna. Bristen på pengar och Bebyggelseregistrets utforskade möjligheter födde idéer om eventuella studiecirklar i församlingarna för att få fram förhållandevis billiga kyrkobeskrivningar av god kvalitet.

Är det då möjligt att med hjälp av Bebyggelseregistrets material skapa en produkt av denna goda kvalitet? Och hur mycket nytta har församlingarna och stiftet av registret vid kyrkobeskrivningar? Nedanstående text ger en kortfattad redogörelse för hur studien genomfördes och dess resultat.

Bebyggelseregistrets innehåll

Bebyggelseregistret är uppbyggt av inventeringar utförda på plats av antikvarier, vilka även fotograferar. Uppgifterna och foton läggs in i registret av registerförare, ofta på länsmuseumerna men även på stiftet. Registrets uppgifter om en kyrka består oftast av tre delar (se bilaga 1): miljö, byggnad och anläggning, vilka samtliga innehåller en beskrivning i text och foton. Miljön och anläggningen beskrivs i de flesta fallen kortfattat. Miljöbeskrivningen koncentreras på socknen och kyrkans omgivande miljö samt bebyggelse.

Anläggningsbeskrivningen innehåller ett parti med historiska uppgifter, ett parti med en kortfattad beskrivning av kyrkplatsen med kyrkan och kyrkogården samt eventuella anläggningar inom denna. Dessutom finner man här en plan över kyrkan med färgmarkering som anger sannolik ålder på byggnadsdelarna.

Varje del av registret innehåller en redogörelse för dess kulturhistoriska värde, uppgifter om lagskydd samt varifrån uppgifterna är hämtade. Dessutom innehåller varje del länkar till de foton som togs vid inventeringstillfället.

Den del som behandlar byggnaden är i de flesta fall den mest omfattande och är uppbyggd i två partier. Den första delen innehåller en historisk redogörelse för kyrkan och kyrkplatsen där eventuella tidigare byggnader, ombyggnader samt avgörande händelser anges. Den andra delen består av beskrivning av byggnaden med inledande rena registeruppgifter såsom

inventeringsperiod och nuvarande funktion och därefter datum på inventeringen, material i stommen, fasadmateriäl, kulör, takform, taktäckningsmaterial, antal våningar etc. Därpå följer beskrivning av kyrkans exteriör och interiör i ren text.

De beskrivande texterna kan upplevas som fackmässigt torra. Följande exempel kommer från beskrivningen av Eggby kyrka i Skara stift:

Dörren till vapenhuset utgörs av en segmentbågad, grå pardörr av svängdörrstyp, troligen från 1900-talets början. Dörrbladen har vertikala dragbyglar av vit metall med bakelithandtag. De pryds av genombrutna reliefmönster med speglarna i ljusare grått. Överst består mönstret av pilastrar och arkadbågar och nederst av två rader med rektanglar. Dörren har profilerade omfattningar/foder.²

Ovanstående citat är representativt för Bebyggelseregistrets kortfattade faktsäckade språk, vilket är till stor nytta av faktsäckande handläggare av kyrkobyggnadsärenden. Texterna passar väl in i Bebyggelseregistret där texternas uppbyggnad och innehåll är skapade för det digitaliserade söksystemet. Problem relaterade till den använda terminologin kan emmellertid uppstå, eftersom denna kan variera från en inventerare till en annan.

Kvalitén på fotomaterialet i registret är beroende av flera olika faktorer, t ex väderförhållanden vid fototillfället och på hur anläggningen är utformad, liksom på fotografens kunskaper i fotografering. Vissa kyrkors exteriörer är svårphotograferade på grund av att de ligger högt i relation till omgivande vägar eller ligger innanför täta trädkransar eller etc. Båda dessa orsaker är gällande i Eggby kyrkas fall som museet använt som fallstudie. Museets besök skedde på senhösten varför träden var avlövide och fler fotovinklar var möjliga än under sommaren då Bebyggelseregistrets foton var tagna. Flera kyrkor i Bebyggelseregistret har ett förträffligt fotomaterial varför nyfotografering inte alltid är nödvändigt. Vid produktion av ett kyrkoberivningsmaterial bör emmellertid normalt aktuella fotografier tas.

Studien

Eggby kyrka

Studien inleddes med att en kyrka valdes ut som fallstudieobjekt. Efter att ha konsulterat stiftet och kyrkoantikvarien valdes Eggby kyrka, Skara pastorat, ut. Kyrkan är representativ för många kyrkor i stiftet men även för landet i övrigt . Den är uppförd på 1700-talet på platsen för en tidigare medeltida kyrka. Delar av kyrkan har medeltida ursprung. Kyrkoplatsten har lång historia bakåt i tiden och ligger mycket medvetet placerad i naturmiljön. Kyrkans interiör är delvis förändrad och kyrkogården har flera utvidgningar. Dessutom hade inte kyrkan någon kyrkoberivning tidigare och pastoratet var positiva till projektet.

Inledningsvis uppkom tveksamheter om Bebyggelseregistrets möjligheter för användning i en renodlad kyrkoberivning, detta främst på grund av registertexternas faktsäckade utformning. Tvivlen ledde till att en enklare produkt än en kyrkoberivning togs fram för att testa texterna på. Eftersom varje kyrka med självaktning har ett gratis informationsblad om kyrkan liggande framme valdes denna ut som testprodukt. Informationsbladen är mycket enkla, oftast en vikt A4 som kopierats i en vanlig kopiator. Samtidigt växte en tanke på att

---

² <http://www.raa.se/bebygg/byggnad.asp/>: (hämtat 050120)

få fram ett mellanting till de två produkterna. En enkel produkt att ha med sig inne i kyrkan som berättar om vad det är man ser. De tre olika formerna av beskrivningar togs fram för att fullt ut förstå hur långt Bebyggelseregistrets texter räcker till för trycksaker. De tre olika beskrivningarna är (se bilaga 1-3 och bifogad CD-skiva):

- Den traditionella kyrkobeskrivningen med historisk beskrivning av kyrkan, kyrkogården samt av inventarier (se bilaga 4).
- Foldern, en guide till kyrkan och dess inventarier, i färg med en kort historik och korta beskrivande texter (se bilaga 3).
- Ett enkelt informationsblad i form av en vikt A4 i svartvitt (se bilaga 2).

Samtliga texter är utformade med framsidans layout hämtad från Kyrkobeskrivningskommitténs traditionella kyrkobeskrivningar. Framsidan är enkelt upplagd med ett foto av kyrkan och namnet på kyrkan samt texten Skara stifts kyrkobeskrivningar och skriftens nummer i serien. Kyrkobeskrivningen och informationsbladet är i A5 storlek och foldern är utformad som ett liggande A4 som är vikt två gånger.

Informationsbladet

Den enklaste av skriften består av en kort historisk redogörelse för kyrkan, en beskrivning av kyrkan utvändigt och invändigt samt en beskrivning av kyrkogården. Samtliga texter är mycket kortfattade koncentrat av Bebyggelseregistrets texter. Bladet är illustrerat med foton hämtade från registret samt med en plan över kyrkan. Tanken var att samtliga illustrationer skulle hämtas från registret. Dock var planen i registret föga illustrativ varför denna handritades efter en förlaga i museets arkiv. En enkel karta är placerad på bladets baksida. Bladet är tänkt att mångfaldigas på billigast tänkbara sätt, genom kopiering i vanlig kopieringsmaskin och utförs därför svartvitt utan krav på trycksaks kvalitet på illustrationerna.

På grund av brister hos de foton som tillhandahölls av registret är dock fotot på framsidan nytaget. Tanken var att denna produkt i sin helhet skulle innehålla material från registret. Detta frångicks dock på grund av brister i fotomaterialet.

Resultat

De kortfattade texter som man traditionellt sett förväntar sig finna i ett enkelt kopierat informationsblad är möjliga att skapa via registrets texter. Dock kräver detta att grundtexterna skrivs om till populär svenska till ca 90 %. Fotomaterialet i registret kan till största delen användas, dock är kravet på framsidans foto högre ställt varför valet av detta kan medföra viss omfotografering. Kyrkornas planillustrationer i registret är genomgående otillräckliga varför det rekommenderas att en annan ritas utifrån äldre ritningsmaterial.

Foldern

Informationsbladet utvecklades till foldern vilken togs fram som ett, kanske modernare, alternativ. Foldern är tänkt att tryckas i färg på ett tjockare papper. Syftet med utformningen är att kyrkobesökaren skall använda foldern som en guide, uppslagen i handen på plats i kyrkan.

Har man foldern i handen och viker upp första sidan framkommer en mycket kortfattad historik över kyrkan och kyrkogården. Viker man därefter upp bladet i sin helhet framkommer folderns uppslag. Uppslaget har en centrerad plan över kyrkan runt vilken bilder på inventarier är placerade med intilliggande kortfattade beskrivande texter. Folderns baksida

har en enkel karta samt en mycket kortfattad beskrivning av kyrkans omgivning. Folderns illustrationer utgörs av foton vilka samtliga är nyfotograferingar, detta på grund av de krav en tryckt produkt i fyrfärg har på fotomaterialet. Planen över kyrkan är densamma som i informationsbladet.

Resultat

Bebyggelseregistrets texter är fullt tillräckliga för att skapa de kortfattade beskrivande texterna till kyrkans inventarier. Nyfotografering kan vara nödvändig. Dock tillkom visst arkivmaterial, hämtat från museets arkiv.

Kyrkobeskrivningen

Den mer omfattande texten i studien, kyrkobeskrivningen, togs fram i två steg. Det första steget innebar att texterna hämtades oredigerade från registret och placerades in i den del av beskrivningen som var lämplig. Detta gav en platt, oengagerande text varför texten skrevs om helt. Den omskrivna texten baserades på registrets texter som skrevs om till en mer lätt-tillgänglig text. Dock befanns inte heller denna text vara tillfyllest för en kyrkobeskrivning varför beslutet togs att gå vidare och använda fler källor. Museets eget faktarum Backspegeln, museets handläggararkiv och ATA: s arkiv var de arkiv som främst anlätades. Bebyggelseregistrets text användes som en grund i vilken det tillkommande materialet fogades in.

I och med de nya källorna framkom fördjupad information om bl a ett gravkor under koret i Eggby kyrka och om kyrkans många bild- och gravhällar. Denna utökade information medförde fr a att ett nytt kapitel skapades för kyrkans bild- och gravhällar. Kapitlet om inventarierna utvidgades något. Även det historiska kapitlet skrevs om helt och utvidgades.

Fotomaterialet utgörs i sin helhet av nytagna foton. Tre illustrationer är från äldre arkivmaterial från Västergötlands museum. Två av dem är äldre avbildningar av kyrkan, den första från 1671 av Johan Peringskiöld och den andra från 1879 av Ernst Wennerblad. Den tredje äldre illustrationen är ett äldre fotografi från 1929 av Axel Forssén. Beskrivningens första sida har samma typ av plan över kyrkan som de två tidigare produkterna.

Texten har en kort inledning hämtad från miljödelen i registret. Denna del är till stora delar intakt från Bebyggelseregistret, framför allt då grundtexten i registrets anläggningsdel är mer svepande och mindre detaljrik än övriga delar (se citatet ovan). Därefter följer en historisk bakgrund, en kort beskrivning av kyrkans exteriör och interiör, samt en beskrivning av ett urval av inventarierna och kapitlet med kyrkans gravhällar. Slutligen beskrivs kyrkogården och dess historia samt några viktiga anläggningar och gravar. Sist i texten kommer en källförteckning. På baksidan återfinns samma karta över kyrkan och dess omgivning som i bladet och foldern.

Resultat

Bebyggelseregistrets texter och dess innehåll är inte tillräckliga för att, som ensam källa, användas till en fullständig kyrkobeskrivning, även om texterna helt skrivs om.

En traditionell kyrkobeskrivning innehåller, förutom rena beskrivningar och historiska fakta, fördjupningar i vissa föremåls historia, den innehåller anekdoter och historiska fakta hämtade från flera olika källor. Detta innebär att förväntningarna på en textprodukt som en kyrkobeskrivning är långt högre än t ex informationsbladet beskrivet ovan. Detta innebär att registret inte är tillräckligt som ensam källa, snarare att det skall betraktas som en källa bland andra.

Dock är registrets information till hjälp vid framtagandet av en kyrkobeskrivning då den kan utgöra den grund från vilken man kan utgå och tillföra ytterligare fakta, anekdoter etc så att den till slut blir en komplett kyrkobeskrivning. Studien har även visat att det är omöjligt att helt basera illustrationerna på registrets foton och plankarta i kyrkobeskrivningen såväl som i foldern. Särskilt i kyrkobeskrivningen krävs ett historiskt material även för att illustrera texten.

Studiecirklar

Stiftets fråga om det är möjligt för studiecirklar att utföra en kyrkobeskrivning inledde även en studie av vilka kvalifikationer som krävs av författaren till en sådan skrift.

För utförandet av den föreslagna kyrkobeskrivningen som återfinns i bilaga 4 och på den bifogade CD-skivan krävs vissa förkunskaper. Förutom kunskaper om kulturmiljö och kyrkans och kyrkogårdens historia krävs även bl a att kunna uttrycka sig skriftligt på en lättläst populär svenska, kunskaper i byggnadsterminiologi, kyrkliga termer och byggnadsfotografi samt breda kunskaper i datorhantering och layout. Här föreslås att en studiecirkel främst inriktar sig på att inhämta fakta och övrigt material, bilder, muntliga redogörelser, ritningar etc, och utför sammanställningen av materialet till en komplett kyrkobeskrivning i samråd med personer med ovanstående kunskap.

Museet har under studiens gång erfarit att studiecirklar kan vara värdefulla i och med att kunskaper hos personer med stor lokalkännedom kan kombineras med arkivaliska fakta.

I arkivguiden *Hembygdskorska! Steg för steg*, se litteraturlistan, finner man på sidan 322 ett förslag på studieplan för hembygdskorska vilken här rekommenderas som bas för studien. Föreliggande studie har, med hjälp av denna, tagit fram grunden för en studieplan för en studiecirkel (se bilaga 5). Den här utarbetade studieplanen är direkt inriktad på de delar som är direkt kopplade till kyrkan och kyrkans kopplingar i samhället.

Sammanfattning

Föreliggande studie har haft som syfte att studera huruvida Bebyggelseregistrets texter kan användas som enda källa vid framtagandet av kyrkobeskrivningar. Studien tog fram tre produkter för att testa registrets texter. Till informationsbladet och foldern var texternas innehåll tillräckligt men krävde en omskrivning. Texternas innehåll räckte dock inte till för en kyrkobeskrivning. Detta innebär att till beskrivningen krävs information från fler källor, såväl från tryckta källor som från arkivmaterial och från muntliga informanter. Dessutom kan även nyfotografering vara nödvändig.

Studiens slutsats är att Bebyggelseregistret är värdefull som stomme vid framtagandet och skapandet av en kyrkobeskrivning, fr a då det ger en snabb kunskapsinhämtning om kyrkans historiska utveckling och en grund till vidare kunskapsinhämtning hos andra källor, arkiv, litteratur etc.

Guide Bebyggelseregistrets beståndsdelar

Följande text är en guide för var man finner den för kyrkoberskrivningen nödvändiga informationen på Bebyggelseregistrets hemsida. Materialet i registret kan skrivas ut på papper eller markeras och kopieras in i ett word-dokument, dock är det viktigt att vara medveten om att det är upphovsrättsskyddat material varför källan alltid skall anges. Vad gäller användandet av fotomaterial från registret skall ansökan att få använda fotona lämnas till bildrättsinnehavaren, i Västergötlands fall Västergötlands museum. Museet tar mot självkostnadspris fram fotot inskannat i rätt storlek på en CD-skiva.

Bild 1 Riksantikvarieämbetets förstasida den 24 mars 2005.

1. *Bebyggelseregistret* finner man på Riksantikvarieämbetets hemsida www.raa.se. Ovan visas hemsidans förstasida, bild 1. Klicka på länken till bebyggelseregistret.
2. *Inloggningssida* När man klickat på länken kommer man till Bebyggelseregistrets inloggningssida. Hit kommer man även via direktlänken www.bebyggelseregistret.raa.se/webbhus2/. Nedan visas inloggningssidan, bild 2.
- a. Skriv in användarnamn: e-postadressen till någon som arbetar inom svenska kyrkan är lämpligast eftersom man då får tillgång till registrets material i sin helhet, bl a samtliga fotografier.

Bild 2 Inloggningssidan

Bild 3 Sökkategorier

- b. Skriv in lösenord och tryck på *Logga in*.
3. *Sökkategorier* Efter inloggningen kommer man till sidan med de olika sökkategorier som registret erbjuder. För sökning på kyrkor rekommenderas *Anläggning*. Klicka på denna sökväg.

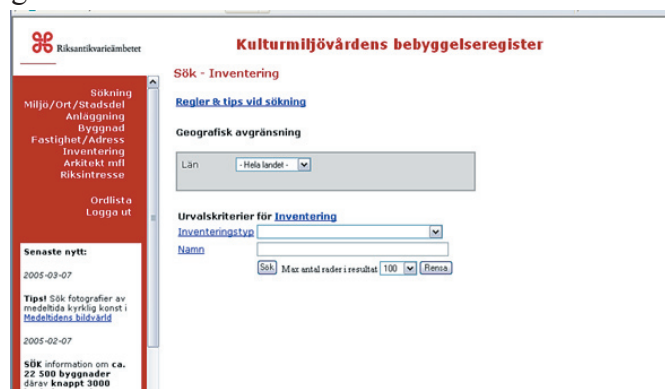

Bild 4 Sökformulär 1

4. *Sökformulär* Då öppnas sökformuläret för anläggningskategorin, se bild 4. I det grå fältet står *Län* följt av en rullist. Klicka på pilen och välj *Västra Götaland*, då kommer en rullist för kommuner fram i det grå fältet, se bild 5. Välj önskad kommun, i det här fallet Skara, och klicka på knappen *Sök* lite längre ned på sidan.
5. *Sökresultat* När sökningen är färdig kommer sidan med sökresultaten upp, bild 6. I Skara har endast kyrkor inventerats för bebyggelseregistrets räkning varför det enbart är en träff. Klicka på sökresultatet.
6. *Inventerade kyrkor* Listan på inventerade kyrkor kommer upp på skärmen. I detta exempel står Eggby kyrka på andra raden. Klicka på den kyrka som är aktuell.

Bild 5 Sökformulär 2

Bild 6 Sökresultat

7. *Anläggning* Här är sidan för Eggby kyrkas anläggning. På anläggningssidan finner man bl a uppgifter om anläggningens fastighetsnummer, län kommun, vilken historisk funktion anläggningen haft samt en kort historik (i det här fallet hämtad från en äldre inven-

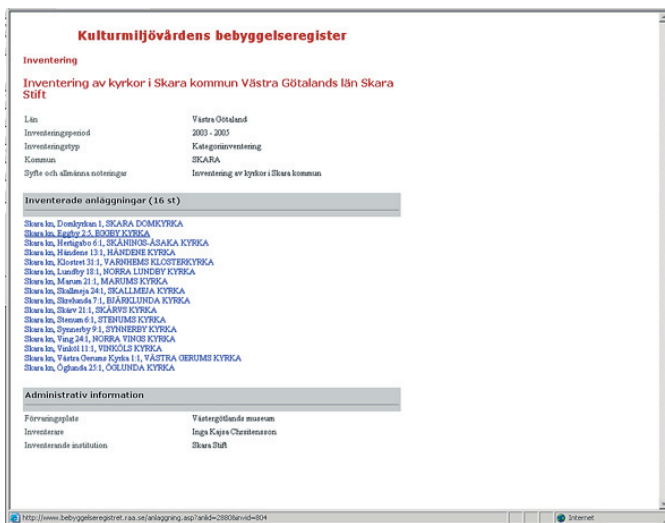

Bild 7 Inventerade kyrkor

tering av kyrkor i Västergötland) i det grå fältet (se bild 8). På bild 9 visas den nedre delen på samma sida, här återfinns bl a en byggnadsplan tillkommen vid samma inventering som historiken. Därunder finner man även bl a uppgifter om när anläggningen inventerades, var historiken är hämtad och ev lagskydd. Bilden på kyrkan är en av flera i ett bildgalleri som går att finna via länken under bilden, bild 10. Under rubriken Anläggningens byggnader finner man vilka byggnader anläggningen består av samt länken till byggnadens sida. Klicka på kyrkans länk.

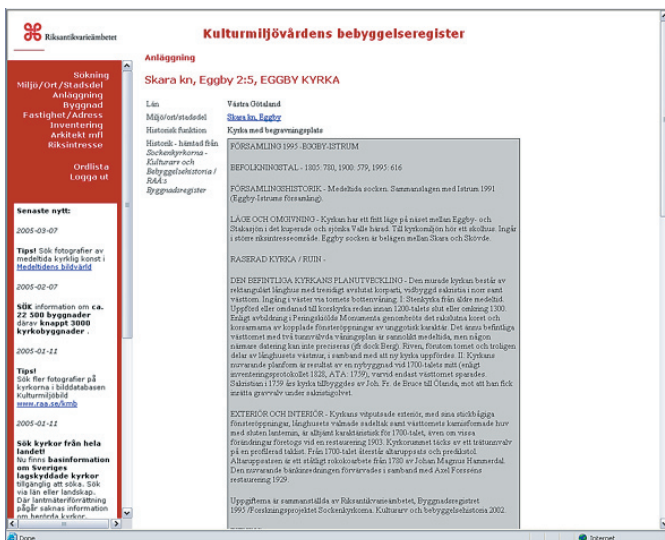

Bild 8 Anläggning

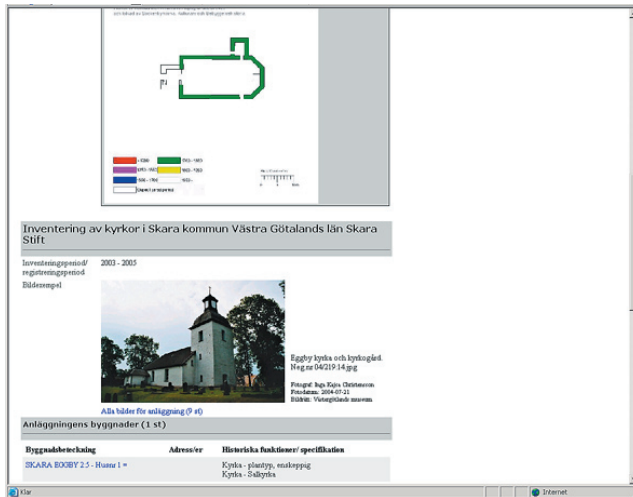

Bild 9 Anläggningsbeskrivning med bilder

8. Byggnad Här finner man den del av registrets material som handlar om själva kyrkan, bild 11. Det grå fältet innehåller en historisk redogörelse för kyrkan samt en plan för

Bild 10 Anläggningsbeskrivningens bildgalleri

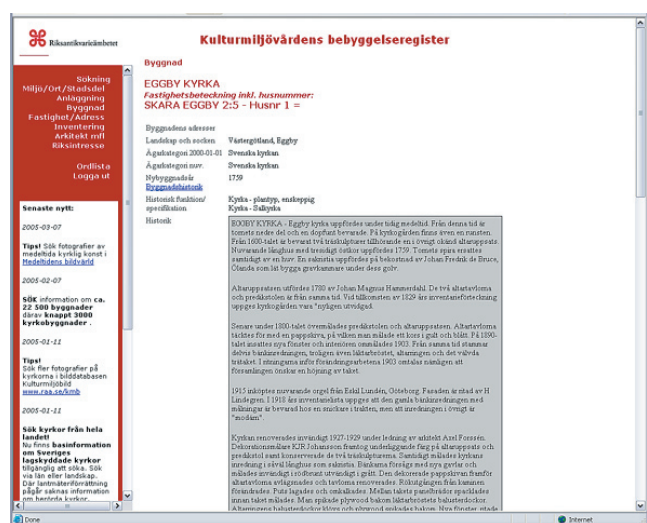

Bild 11 Byggnad

kyrkan. Under detta fält finner man ingången till byggnadsdelens bildgalleri och där under en omfattande beskrivning av kyrkans exteriör och interiör, bild 12. Ganska långt upp på sidan (bild 11) finner man en länk till kyrkans byggnadshistorik. Klicka på denna.

Bild 12 Byggnadsbeskrivning med foto

Bild 13 Byggnadshistorik

9. *Byggnadshistorik* Här finner man historiken årtal för årtal med händelser, kommentarer och källor. Denna sida är värdefull som en snabb källa till var uppgifterna i bebyggelseregistret är hämtade.

Tillbaka i anläggningsbeskrivningen (se bild 8) finner man en länk till *miljöbeskrivningen* långt uppe på sidan. Klicka på länken.

Bild 14 Miljöbeskrivningen

10. *Miljöbeskrivning* Här finner man en bild på kyrkans omgivande miljö samt en kort beskrivning av densamma, bild 14. Under bilden finner man en *länk till övriga bilder*. Klicka på länken så kommer ett bildgalleri med de bilder som tagits på kyrkans miljö vid inventeringstillfället. För att få en större bild klickar man på bilden. Intill bilden finner man bildtext, bildens negativnummer, information om fotograf, datum för fototillfället samt bildrättsinnehavare. Den senare är den man skall ansöka hos om tillåtelse att få använda bilden.

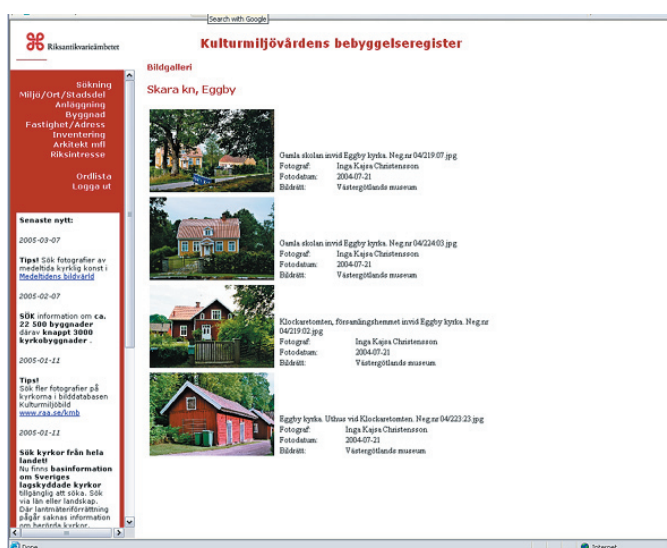

Bild 15 Bildgalleri

EGGBY KYRKA

KORT BESKRIVNING

SKARA STIFTS KYRKOBESKRIVNINGAR BLAD NR X

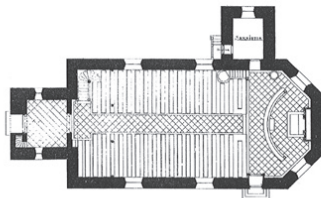
EGGBY KYRKA

HISTORIA

Egby kyrkan uppfördes på 1200-talet. Kyrkans första form är okänd men den byggdes tidigt om till en korskyrka. Av den medeltida kyrkan återstår idag tornet och troligen delar av långhusets västmur. Resten av kyrkan revs i samband med att den breddades och fick ett tresidigt kor 1759. Då ersattes även tornets spisa av dagens barockhuv och sakristian uppfördes. Den senare tillkom på bekostnad av Johan Fredrik de Bruce, Ölanda, som lät bygga en gravkammare åt sin familj under golvet. Kyrkan har renoverats flera gånger under 1900-talet. År 1903 bittes bänkinredning, läktarbröstning och altarring ut och interiören målades om. Mellan åren 1927-1929 renoverades kyrkan under ledning av arkitekt Axel Forssén, som bl a lät återställa altaruppsatsen och predikstolen. Kyrkogården utvidgades 1820 och 1970.

EXTERIÖR

Kyrkans utsida är alltså karaktäristisk för 1700-talet, tydligt bl a i fönsteröppningarnas form, långhusets valmade tak och tornets huv. Kyrkan är uppförd i kalk- och sandsten med en vitkalkad slätputs. En gravhäll är inmurad under ett av fönstren på sydfasaden. På gravhällen är en kopparplatta fäst som låter meddela att hällen är tillägnad en MG Palm från Foxerna som var *Donator av Egby Klockareboställe 1728*.

Plan över Egby kyrka från 1920-talets renovering.

Kyrkan från nordost med koret och sakristian i förgrunden. Tornets murar är medeltida och takhuv från 1700-talet. Nedan altaruppsatsen i rokokostil från 1700-talet.

INTERIÖR

Kyrkans ljusa kyrkorum består av ett brett rektangulärt långhus med tresidigt kor i öster. Sakristian ligger norr om koret och ett vapenhus är inrett i västtornets bottenvåning. I långhuset och koret är golddet av diagonalt lagda klinkers i svart och vitt och i sakristian rödbrunt och svart. Taket är ett flackt sk spegelvalv av pärlspont målat i ljusblått.

Kyrkorummets medeltida inslag är en dopfont av sandsten från 1200-talet med reliefdekor. Kyrkan har även tre träskulpturer från 1600-talet, två tillhörande en i övrigt okänd altaruppsats och en liten allegorisk träskulptur, samtliga uppsatta i koret. Tre gravhällar från 1600- och 1700-talen är uppsatta i kyrkan, två i koret och en på västra gaveln.

Altaruppsatsen och predikstolen är ståtliga rokokoarbeten från 1700-talet. Båda målades vita vid renoveringen 1903 och återställdes vid renoveringen 1927-29. Altaret är ursprungligen ett arbete av Johan Magnus Hammardal och är daterat 1780.

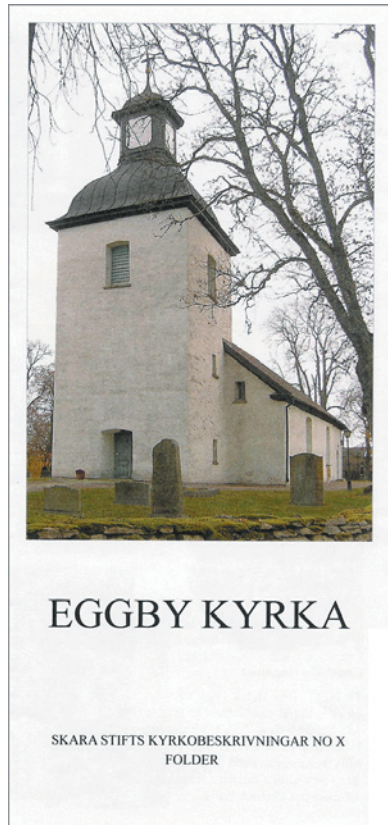
Kyrkan har flera gravhällar hängande på väggar i långhus, kor och vapenhus. På korets södra vägg är en häll över knekthövdismannen Anders Gudmundsson Ekeblad av Hedåker och på långhusets södra vägg hänger en över landshövding Peder Göransson Ulfspärre av Broxvik, död 1648.

I koret finner man även fyra träskulpturer, av vilka de två mindre vid predikstolen sannolikt är från en altaruppsättning från 1600-talet.

Predikstolen i rokokostil från 1700-talet. Nedan den medeltida dopfonten av sandsten.

EGGBY KYRKA

SKARA STIFTS KYRKOBESKRIVNINGAR NO X
FOLDER

Läktarorgel
Orgeln från 1915 är byggd av Eskil Lundén i Göteborg. Fasaden ritades av H. Lindegren och är ljus marmorerad och indelad i tre fält, varav det mellersta är krönt av ett snidat änglahuvud.

Predikstol
Kyrkans predikstol i rokokostil är från 1700-talets senare del. Predikstolen är ljusgrön med fält avdelade med förgyllda pilastrar. Över predikstolen hänger en minnestavla över kyrkans renovering 1927. På var sida om tavlan hänger en liten allegorisk träskulptur, troligen från 1600-talet.

Porträttgravhäll
Porträttgravhällen på korets norra vägg är tillägnad länshövding Peder Göransson Ulfsparre af Broxvik samt hustruna Ebba Andersdotter från Torp och Rangela Johansdotter från Stola och deras åtta barn. Hällen är sannolikt tillkommen kring 1640 och låg ursprungligen i korgolvet norr om altaret. Enligt N F Beerståhl tillhör hällen Skaraborgsgruppen.

Altare
Altaruppsatsen i rokokostil med sina två bilder uppfördes 1780 av Johan Magnus Hammerdahl. Den nedre tavlan avbildar en rödklädd Kristus i Getsemane. Den övre tavlan avbildar Kristi himmelfärd. Altaruppsatsen vitmålades på 1800-talet och skivor med kors i guld och blått sattes över tavlor.

Dopfont
Kyrkan har en medeltida romansk dopfont av sandsten. Enligt S A Hallböök tillhör dopfonten den sk Skahundgruppen genom dess reliefdekor i form av ett band av blad, sk palmetter.

Porträttgravhäll
Porträttgravhällen på korets södra vägg är tillägnad knekthövitsmannen Anders Gudmundsson Ekeblad av Hedåker och hustrun Elin Andersdotter. Hällen är daterad 1598 och tillhör Oxenstierna-stenarna, enligt N F Beerståhl. Hällen skall ursprungligen ha legat söder om altaret i korgolvet.

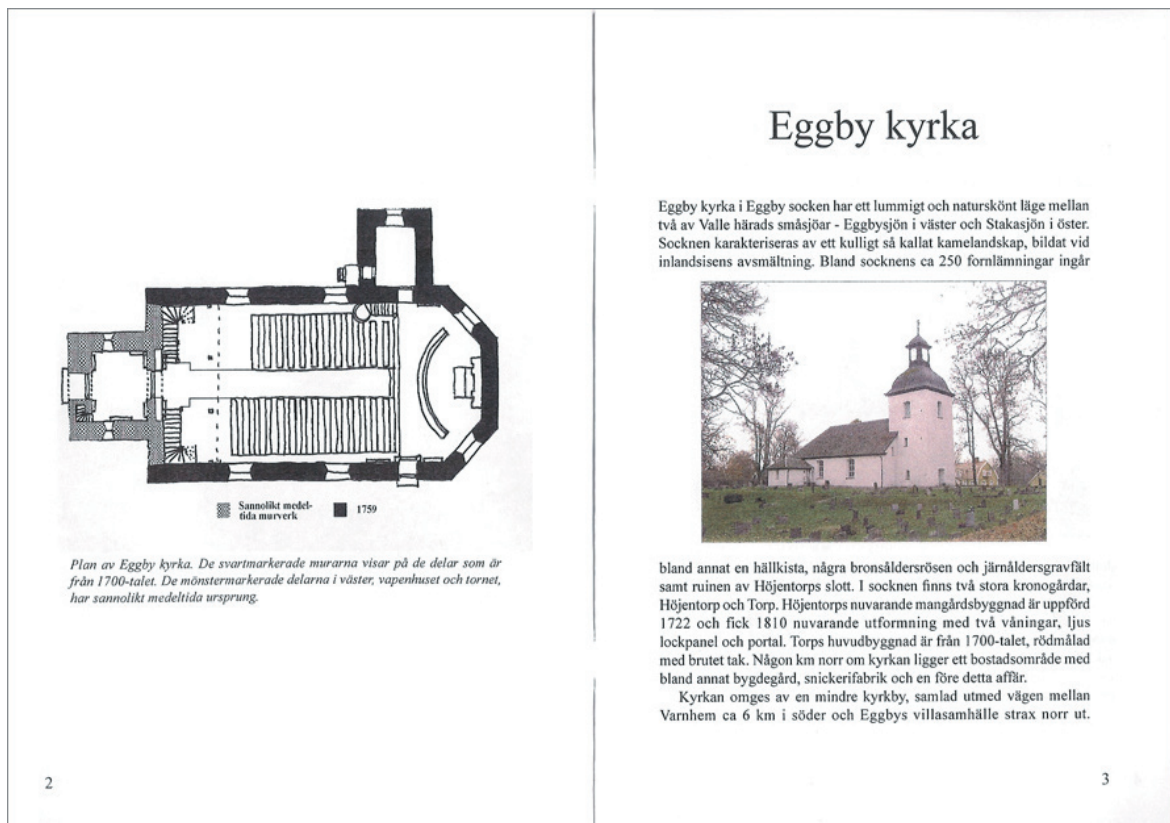
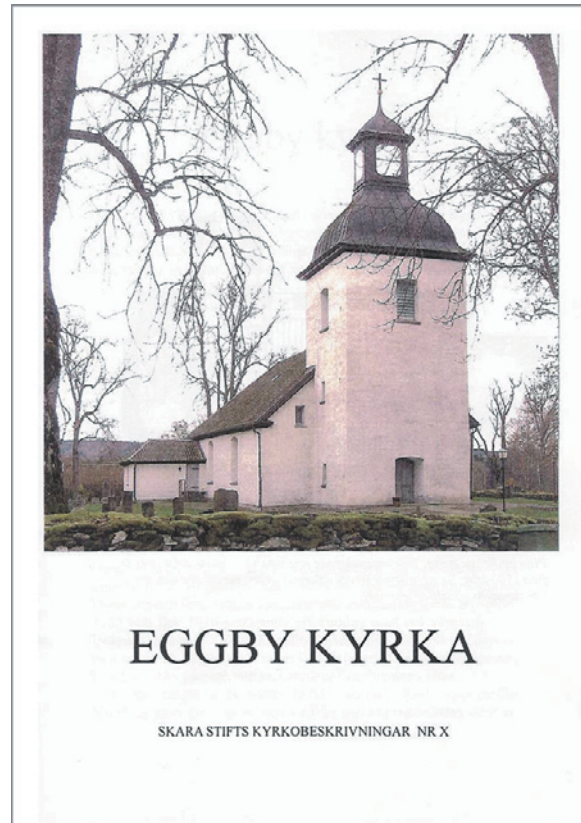
Tavlor i långhuset
Mitt på långhusets sydvägg hänger en kopia av Botticellis Madonna de Magnificat i en förgylld ram. Tavlan skänktes av Sven Wingkvist, Remmings-torp, 1929. Tvärs över långhuset hänger en tavla med Simeon och Jesusbarnet, troligen från 1700-talet.

Vapensköld i vapenhuset
På vapenhusets sydvägg, öster om fönstret, hänger en snidad vapensköld till minne av Johan Fredrik de Bruce, Ölanda, död 1789. Även flera gravhällar från 1600- och 1700-talen står uppställda i vapenhuset.

Bildgravhäll i långhuset
På långhusets södra vägg hänger en bildgravhäll tillägnad Jonas Beckström och Brita Gökman från Höjentorp. Enligt inskriptionen kan hällen vara tillkommen år 1702. Hällen har flera allegoriska figurer och symboliska motiv såsom tunglasat och benknöarna.

Träskulpturer i koret
Två meterhöga träskulpturer är placerade över kordörren. De utgörs av två änglar, placerade på volutformade konsoler. Troligen är skulpturerna från 1600-talet, ursprunget är okänt.

Kyrkan som den ser ut idag. Efter Axel Forszén, 1929. Svartmarkerade murar är tillkomna 1759. Rumömrade murar är sannolikt medeltida.

Metodförslag studiecirkel för inhämtande av material för kyrkobeskrivning

Förslag till studieplan för en studiecirkel för framtagande av material till en kyrkobeskrivning, ändringar bör ske efter den egna studiecirkelns förutsättningar och önskemål. Citaten är hämtade ur *Hembygdsforskning! Steg för steg*:

”Arbetet vid sammankomsterna har delats upp i tre moment:

- A: Introduktion, genomgång och diskussion av avsnittets allmänna fakta, källmaterial och exempel.
- B: Genomgång och diskussion av specialområden (ofta faktarutor) i anslutning till avsnittet.
- C: Utdelning av arbetsuppgifter (utdelas till deltagarna enskilt eller i grupp och utföres under cirkelns gång ...).”

Första avsnittet

Sammankomsten förläggs lämpligen i församlingshemmet och går främst ut på att planera studiecirkelns upplägg och innehåll samt ge en grundläggande insikt i käll- och arkivstudier. Förslagsvis utgår man från bebyggelseregistrets material och därifrån går vidare till källorna.

”A: Deltagarna presenterar sig själva och sina forskningsmål och eventuellt pågående forskning.” Syftet med studiecirkeln presenteras och kyrkobeskrivningar av olika slag studeras tillsammans med bebyggelseregistrets material om kyrkan. Vad saknas och vad bör utvecklas i den befintliga texten?

Studiecirkeldeltagarnas egna kunskaper om kyrkan och kyrkogårdens utveckling och förändringar skrivs ned och jämförs med bebyggelseregistret - är det några skillnader? I så fall skrivs dessa ned för ev beläggas eller avskrivs under studiens gång.

Presentation av studieboken samt av studieplanen vilken bör studeras noga och ändras efter studiecirkeldeltagarnas önskemål.

Avsnitt ur studieboken: ”Vad är hembygdsforskning? s 10ff, Var finns mina källor? s 13ff, De statliga arkiven s 16, Hembygden i museernas samlingar s 26 ff”

B: Specialområden att gå igenom och diskutera: ”Upphovsrätt s 302, Sekretess och offentlighetsprincip s 13, Att söka i arkiv s 20, Svåra ord i arkiv s 23, Lånerätt s 19”

C: Utdelning av arbetsuppgifter: En viktig uppgift är att ta kontakt med lämpliga arkiv på ex bibliotek, museet, kommunen för att få tillträde till arkiven vid den planerade tidpunkten för respektive avsnitt samt eventuella föreläsare och guider. Även kontakt med statliga och regionala arkiv om eventuella kopior på material kan vara lämpligt så här tidigt.

Andra avsnittet

Sammankomsten kan förläggas till kommunbiblioteket under medverkan av en bibliotekarie.

”A: Skara Stifts- och landsbibliotek innehåller en person- och lokalhistorisk avdelning med litteratur samt mikrofilm av länets äldre kyrkbokföring mm, emigrant, och soldatregister samt arkivhandlingar och handskrifter från medeltid och framåt. På det kommunala biblioteket finner man under bokstaven M (topografi) lokalhistorisk litteratur om hembygden.

Hembygden i tryck: bibliografier, tryckta källor, uppslagsböcker, topografica, kalendrar, okatalogiserat material, offentligt tryck och tidningar s 37ff.”

B: Specialområden att gå igenom och diskutera: ”Biblioteken i Sverige s 38, Att söka i

bibliotek s 39, Klassifikationssystem s 39, Interurbanlån s 41.”

C: Lista litteratur över socknen, samhället/kyrkbyn och kyrkan samt kopiera, nedteckna det material som är intressant för projektet.

Tredje avsnittet

I avsnittet sker djupare studie av läns museets arkivmaterial där förutom handlingar och foton även kartmaterial ingår. Avsnittet grundar sig delvis på s 28ff men även på information från eventuella arkivguider på museet. Eventuellt kan museet även ta fram ATA-material om kyrkan, dock måste museets personal kontaktas i god tid innan.

A: Museets faktarum Backspegeln innehåller bl a Västergötlands fornminnesförenings arkiv från 1863 och framåt men även stora samlingar av fotografier, folkminnen, kartor, ritningar etc, samt ett omfattande ämbetsarkiv, startat 1863, med topografisk indelning. Här återfinns även en större dokumentsamling, enskilda arkiv, fotografier, tidningsklipp mm. Materialet förvaras i skilda mappar, sorterade enligt särskilt ämnesregister ex materialet om kyrkor förvaras i mapp nr 4. I huvudsak Skaraborgs läns och i någon mån Älvsborgs läns kulturhistoria; byggnadsvård, arkeologi och kyrkor. Kyrkan och hembygden på museet. Be personalen gå igenom var man finner material i arkivet och fotodatabasen, samt var man finner kartor och vad man kan finna på dem. ”Skaraborgs läns museum s 30” (Västergötlands museum), ”Hembygden på kartan: lantmäteriets kartor, kartor och ritningar i arkiven s 59ff. [...] Hembygden i bild s 87ff.”

B: Specialområden att gå igenom och diskutera: Att söka i arkiv s 20, Storskifte och laga skifte s 68, Förvaring av kartor s86, Ta hand om gamla fotografier s 91, Fotografera i dag s 88.

C: Lista relevanta källor, kopiera handlingar, ritningar och kartor. Fotografera kyrkan, kyrkogården och den omgivande miljön/det omgivande samhället. Är det så att bilderna i bebyggelseregistret anses vara tillräckligt för syftet skickas en skriftlig anhållan om att få använda dessa till Skara stift eller Västergötlands museum. Den senare innehar rätten till fotona.

Fjärde avsnittet

Skiljer sig från förlagan då hembygden i bild togs upp i tredje avsnittet. Här tas istället delar av förlagens femte avsnitt upp - kyrkoarkivet. Lämpligen hålls sammankomsten på pastorsexpeditionen under medverkan av pastorn.

A: Kyrkan och hembygden i kyrkoarkivet. ”kyrkoarkivet, prostarkivet och domkapitelsarkivet s 135 ff.

B: Specialområden att gå igenom och diskutera: ”Den kyrkliga indelningen s 136.”

C: Sök i nedanstående arkiv, lista källor, kopiera handlingar, ritningar etc. Eventuellt kan sökning i SVAR utföras vid detta tillfälle.

- Pastorsämbetets arkiv innehåller förutom folkbokföring även kyrkostämmans protokoll, kyrkorådets och skolrådets protokoll och handlingar samt kyrkans räkenskaper mm efter 1895. *Kyrkoarkivet* innehåller samma material som pastorsämbetets arkiv men daterat fram till 1895. Detta arkiv återfinns på Landsarkivet i Göteborg.
- Församlingsarkiv innehåller ministrälböcker, husförhörslängder och in- och utflyttningslängder. Dess går ofta långt tillbaka i tiden, i vissa fall från slutet av 1600-talet då församlingarna var skyldiga att föra kyrkböcker.
- Sockenstämmoprotokoll innehåller information om förvaltningen av socknens verksamheter och tillgångar ex om sockenmagasin, reparation och underhåll av kyrkan och kyrkogården. Efter 1863 tog delvis kommunalstämman och dels kyrkostämman över uppgifterna från sockenstämman.
- Kyrkans räkenskaper innehåller bl a äldre sockenstämmoprotokoll och kyrkoräkenskaper men även inventarieförteckningar från kyrkan där ex vilka som lämnat material

och vilka som utfört arbete vid en renovering kan framgå.

- Handlingar om kyrkan och kyrkogården innehåller information om reparationer, syner vid prästgårdar, gåvohandlingar etc även kartor och ritningar från reparationer eller nybygge av kyrkor
- Glöm inte att titta i Övriga handlingar i Kyrkans arkiv - kan vara mycket innehållsrikt.
- Domprostens arkiv innehåller bl a protokoll och en hel del äldre handlingar ordnade församlingsvis. Material i arkivet fram till 1890 förvaras i Landsarkivet i Göteborg, övrigt i Skara domkapitel i Skara.

Femte avsnittet

Hembygden i länsstyrelsens och hembygdsföreningarnas arkiv. Länsstyrelsens arkiv Hembygdsföreningens arkiv och museum kan ofta innehålla handlingar av stort intresse, fr a fotografier och gårdshandlingar.

A: ”Hembygden i länsstyrelsens arkiv s 187ff, Hembygden i den lokala länsförvaltningens arkiv s 211 ff.” Den senare ger bl a information om intressanta större egendomar i socknen. Hushållningssällskapet s 275f, Hembygdsföreningar s 26f.

B: Specialområden att gå igenom och diskutera: Synehandlingar s 222 (Här finner man bl a delar av domkapitlets- och kyrkoarkivet där man återfinner syn av kyrkliga bostäder).

C: Sök i arkiven, lista källor, kopiera handlingar, ritningar etc.

Sjätte avsnittet

Kyrkan och hembygden i de statliga och regionala arkiven

A: I studieboken finner man en guide i: Hembygden i Riksarkivet och Krigsarkivet s 283ff, Göteborgs landsarkiv s 88.

- *Landsarkivet i Göteborg (GLA)* har material från Västra Götaland och Värmland. Här återfinns statliga, regionala och lokala myndigheters arkiv, enskilda arkiv samt en kart- och ritningssamling, handskrifter och pergament. Även kyrkoarkiv och församlingars arkiv från tiden mellan ca 1600 och 1895, samt Göteborgs och Skara Domkapitels arkiv. (www.ra.se/gla)
- *Riksarkivet i Stockholm* är kungamaktens, regeringens och riksdagens arkiv, även statliga och centrala myndigheters arkiv såsom kronofogden, kronolänsman, häradsdomare, länsstyrelse etc. Här återfinns landskapshandlingar, mantalslängder och jordeböcker. Åtskilligt av materialet återfinns även i respektive läns länsstyrelsearkiv och andra regionala och lokala statliga arkiv.
- *Antikvarisk- topografisk samling ATA* i Stockholm är centralarkiv för Riksantikvarieämbetet, Statens historiska museum och Kungliga myntkabinettet. ATA är till största delen Riksantikvarieämbetets och Statens historiska museums ämbetsarkiv med topografiskt ordnade handlingar, fotografier och ritningar om fornlämningar, kyrkobyggnader och profana byggnader. ATA har även omfattande handskriftsamlingar. Här finner man även handlingar från Byggnadsstyrelsens kulturhistoriska byrå som 1967 överfördes till Riksantikvarieämbetet och verkade till 1975. Delar av materialet om kyrkor återfinns på Västergötlands museum. (www.raa.se/ata)
- *Brandförsäkringsverket* har brandförsäkringsverkets byggnadsvärderingar/beskrivningar, främst i staden men även på landsbygden, från 1780-talet till 1828, på mikrofilm. Därefter behandlas enbart landsbygden. Materialet behandlar bl a kyrkor, skolhus, tingshus, gamla industrier och fabriker samt större lantegendomar och enskilda gårdar. Materialet innehåller även kartor över städer, samhällen, bruk och egendomar. (www.brandverket.se) Brandförsäkringsprotokoll är möjliga att studera över nätet på www.svar.se.
- *Kungliga biblioteket*. Här återfinns handlingar och tryckta produkter från 1500-talet och framåt, bl a Erik Dahlbergs handteckningar till Svecia Antiqua samt

originalen till Johan Peringskiölds teckningar av kyrkor i bl a Skaraborg från ca 1700.
(www.kb.se/kob/kob.htm)

- *Lantmäteriverket i Gävle* (LMV) har hand om karteringen av Sverige samt fastighetsindelningen efter 1997 då Centralnämnden för fastighetsdata (CFD) och lantmäteriverket slog samman. Här återfinns kartor av olika slag från 1600-talet fram till i dag.
(www.lantmateriet.se)

B: SVAR s 288, www.svar.se.

C: Sök i arkiven, lista källor, kopiera handlingar, ritningar etc.

Sjunde avsnittet

”A: Ordna ditt material s 295ff, Presentera ditt material s 301ff. Redovisning av grupparbeten och enskilda arbeten. Diskussion och planläggning av vidare forskningsarbete rörande hembygden, kyrkan och kyrkogården.

B: skrivmaterial s 200, Källkritik s 301.

Kostnadsförslag

Västergötlands museum erbjuder sina tjänster för utförandet av kyrkobeskrivningar åt församlingar. Kostnadsberäkningarna nedan gäller år 2005 och bör ses som en preliminär kostnadskalkyl för en kyrka och kyrkogård med Eggby kyrkas storlek och förhållanden.

Preliminär kostnadskalkyl, Västergötlands museum 2005

Kyrkobeskrivning baserad på registret som ensam källa	30 088kr
Kyrkobeskrivning baserad på flera källor	45 538kr
Folder	17 466kr
Informationsblad	12 293kr

Alla kostnader exklusive moms

I de fall där församlingarna ordnar studiecirkelar enligt metodförslaget i Bilaga 5 erbjuder sig museet att sammanställa materialet till en kyrkobeskrivning, kostnaden skulle i då ligga betydligt lägre än ovanstående uträkning.

Arkivguide

Att söka efter fakta i arkiv inför en kyrkobeskrivning utifrån den metod som antyds i föreliggande arbete innebär att komplettera den information som Bebyggelseregistret erbjuder. Vid framtagandet av den här föreslagna kyrkobeskrivningen har framför allt Västergötlands museums egna arkiv nyttjats, liksom utdrag av ATA:s material. Detta material kan dock i vissa fall vara mycket tunt varför fler källor får anlitas. Nedan redovisas ett antal arkiv, från de lokala hembygdsarkiven till de landsomfattande riksarkiven. En kort redovisning av vad arkiven kan tillhandahålla följer på varje arkivkategori.

Lokala arkiv

- *Hembygdsföreningars arkiv* innehåller ofta mycket information, fr a fotografier och gårdshandlingar.
- *Kyrkans arkiv*:
  - Pastorsämbetets arkiv innehåller förutom folkbokföring även kyrkostämmans protokoll, kyrkorådets och skolrådets protokoll och handlingar samt kyrkans räkenskaper mm efter 1895. Kyrkoarkivet innehåller samma material som pastorsämbetets arkiv men daterat fram till 1895. Detta arkiv återfinns på Landsarkivet i Göteborg.
  - Församlingsarkiv innehåller ministrälböcker, husförhörslängder och in- och utflyttningslängder. Dess går ofta långt tillbaka i tiden, i vissa fall från slutet av 1600-talet då församlingarna var skyldiga att föra kyrkböcker.
  - Sockenstämmoprotokoll innehåller information om förvaltningen av socknens verksamheter och tillgångar ex om sockenmagasin, reparation och underhåll av kyrkan och kyrkogården. Efter 1863 tog delvis kommunalstämman och dels kyrkostämman över uppgifterna från sockenstämman.
  - Kyrkans räkenskaper innehåller bl a äldre sockenstämmoprotokoll och kyrkoräkenskaper men även inventarieförteckningar från kyrkan där ex vilka som lämnat material och vilka som utfört arbete vid en renovering kan framgå.
  - Handlingar om kyrkan och kyrkogården innehåller information om reparationer, syner vid prästgårdar, gåvohandlingar etc även kartor och ritningar från reparationer eller nybygge av kyrkor
  - Glöm inte att titta i Övriga handlingar i Kyrkans arkiv - kan vara mycket innehållsrikt.
  - Domprostens arkiv innehåller bl a protokoll och en hel del äldre handlingar ordnade församlingsvis. Material i arkivet fram till 1890 förvaras i Landsarkivet i Göteborg, övrigt i Skara domkapitel i Skara.
- *Kommunens arkiv* innehåller förutom kommunstämmeprotokoll även barnavårdsnämndens och fattigvårdens arkiv samt Byggnadsnämndens arkiv.
- *Kommunens bibliotek* - under bokstaven M (topografi) finns lokalhistorisk litteratur om hembygden.
- *Kommunmuseet* - innehåller ofta lokalhistoriska samlingar med fotografier mm.

Regionala arkiv

- *Västergötlands museum/länsmuseum* Museets faktarum Backspegeln innehåller bl a Västergötlands fornminnesförenings arkiv från 1863 och framåt men även stora samlingar av fotografier, folkminnen, kartor, ritningar etc, samt ett omfattande ämbetsarkiv, startat 1863, med topografisk indelning. Här återfinns även en större dokumentsam-

ling, enskilda arkiv, fotografier, tidningsklipp mm. Materialet förvaras i skilda mappar, sorterade enligt särskilt ämnesregister ex materialet om kyrkor förvaras i mapp nr 4. I huvudsak Skaraborgs läns och i någon mån Älvsborgs läns kulturhistoria; byggnadsvård, arkeologi och kyrkor. (www.skaramus.se)

- *Hushållningssällskapets arkiv* har protokoll, jordbruksstatistik, gårdshandlingar mm från början av 1800-talet.
- *Skara Stifts- och landsbibliotek/länsbiblioteket* innehåller en person- och lokalhistorisk avdelning med litteratur samt mikrofilm av länets äldre kyrkbokföring mm, emigrant, och soldatregister samt arkivhandlingar och handskrifter från medeltid och framåt. (www.skara.se)
- *Lantmäteriverket i Mariestad* har kartor med beskrivningar och skifteshandlingar från tidigt 1600-tal till våra dagar

Statliga arkiv

- *Landsarkivet i Göteborg (GLA)* har material från Västra Götaland och Värmland. Här återfinns statliga, regionala och lokala myndigheters arkiv, enskilda arkiv samt en kart- och ritningssamling, handskrifter och pergament. Även kyrkoarkiv och församlingars arkiv från tiden mellan ca 1600 och 1895, samt Göteborgs och Skara Domkapitels arkiv. (www.ra.se/gla)
- *Riksarkivet i Stockholm* är kungamaktens, regeringens och riksdagens arkiv, även statliga och centrala myndigheters arkiv såsom kronofogden, kronolänsman, häradsdomare, länsstyrelse etc. Här återfinns landskapshandlingar, mantalslängder och jordeböcker. Åtskilligt av materialet återfinns även i respektive läns länsstyrelsearkiv och andra regionala och lokala statliga arkiv.
- *Antikvarisk- topografisk samling ATA* i Stockholm är centralarkiv för Riksantikvarieämbetet, Statens historiska museum och Kungliga myntkabinettet. ATA är till största delen Riksantikvarieämbetets och Statens historiska museums ämbetsarkiv med topografiskt ordnade handlingar, fotografier och ritningar om fornlämningar, kyrkobyggnader och profana byggnader. ATA har även omfattande handskriftsamlingar. Här finner man även handlingar från Byggnadsstyrelsens kulturhistoriska byrå som 1967 överfördes till Riksantikvarieämbetet och verkade till 1975. Delar av materialet om kyrkor återfinns på Västergötlands museum. (www.raa.se/ata)
- *Brandförsäkringsverket* har brandförsäkringsverkets byggnadsvärderingar/beskrivningar, främst i staden men även på landsbygden, från 1780-talet till 1828, på mikrofilm. Därefter behandlas enbart landsbygden. Materialet behandlar bl a kyrkor, skolhus, tingshus, gamla industrier och fabriker samt större lantegendomar och enskilda gårdar. Materialet innehåller även kartor över städer, samhällen, bruk och egendomar. (www.brandverket.se) Brandförsäkringsprotokoll är möjliga att studera över nätet på www.svar.se.
- *Krigsarkivet* har material från de 200 år som indelningsverket existerade. I regementsarkiven finner man ex syneprotokoll från soldattorp och i krigskollegiets arkiv finner man syneprotokoll för boställena.
- *Kungliga biblioteket*. Här återfinns handlingar och tryckta produkter från 1500-talet och framåt, bl a Erik Dahlbergs handteckningar till *Svecia Antiqua* samt originalen till Johan Peringskiölds teckningar av kyrkor i bl a Skaraborg från ca 1700. (www.kb.se/kob/kob.htm)
- *Lantmäteriverket i Gävle (LMV)* har hand om karteringen av Sverige samt fastighetsindelningen efter 1997 då Centralnämnden för fastighetsdata (CFD) och lantmäteriverket slog samman. Här återfinns kartor av olika slag från 1600-talet fram till i dag. (www.lantmateriet.se)

Litteratur med anknytning till Västergötland

De flesta titlarna finns på alla större bibliotek. Sök på libris.se för att få veta var boken finns.

Frondin, Eliæ, 1734-1736, *De Schedvia Westergothiae Urbe antiqua S. Helenæ sede* - Beskrivning av Västergötland på latin. Återfinns på Krigsarkivet och Kungliga biblioteket, Stockholm.

Lindskog, Peter Eriksson, 1812-1816, *Försök till en korrt beskrifning om Skara Stift, - detaljerad beskrivning av stiftets socknar*. Även i nytryck 1985.

Linné, Carl von, 1747, *Carl Linnaei Wästgöta-Resa; på riksens högloflige ständers befallning förättad år 1746; med anmärkning uti oeconomien, naturkunnigheten, antiquiteter, innvånarnes seder och lefnadssätt, med tillhörige figurer*, Lars Salvius, Stockholm. Återfinns på Riksarkivets bibliotek, Stockholm. Även flera senare utgåvor. *Skaraborgs läns hushållningssällskaps sockenbeskrivningar*, 1818-1843 - sammanlagt 15 socknar.

Skara stift i ord och bild, 1948-1949, red: Yngve Rudberg, 2 vol., Idun, Stockholm
Sockenböcker

Svenska gods och gårdar. D 46 Västergötland, Älvsborgs län, Södra Sjuhäradsbygden, Kinds och Marks härad, 1941, red: Björkman, Sten m fl, Uddevalla.

Sveriges bebyggelse. Statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden Skaraborgs län. D4, 1954, Hermes, Uddevalla.

Sveriges kyrkor, Almqvist & Wiksell, Stockholm - serie med beskrivningar av kyrkor över hela landet.

Wennerblad, Ernst, 1902, *Skara stifts kyrkor under de sista årtiondena af 1800-talet*, Band 1-3, Norrköping - verk i tre band med teckningar av kyrkor i Skara stift.

I bibliotekskatalogen går även att finna relevanta böcker under C: religion, bl a stiftets julböcker, församlingsblad, församlingsmonografier och herdaminnen.

Arkivguider

Att söka i arkiv kräver såväl tid som kunskaper i arkivens uppbyggnad samt vad man kan finna i de olika arkiven. Flera arkivorienterande böcker har getts ut bl a:

Andersson, Kjell & Clemensson, Per, 1990, *Hembygdsforska! Steg för steg*, LTs förlag, Stockholm, ISBN 91-36-02353-1 - Boken utgör en god guide för nybörjaren i arkivdjungeln, bl a med övningar i handskriftsläsning. Dessutom erbjuder den även en kursplan för studiecirkel i hembygdsforskning.

Bedoire, F & Stavenow-Hidemark, E, 1975, *Arkivguide för byggnadsforskare*, Nordiska museet, Stockholm, ISBN 91-7108-261-1

”Källmaterialet berättar”, 1984, *Byggnadshistorisk tidskrift*, 1984:7, red: Sjöström, Ingrid, Stockholm

Svensk arkivguide. Topografisk katalog över statliga, kommunala och privata arkivbestånd i Sverige, 2002, red: Aurelius, Thomas m fl, Institutet för ortshistoria, Uppsala, ISSN 1100-9179, ISBN 91-86912-09 - Denna aktuella arkivguide ger en god bild av arkiven i Sverige. Sist listas de kommunala arkiven kommunvis.

Internet

Sveriges församlingar genom tiderna, <http://www.rsv.se/folkbokforing/forsamlingar/main.html>. Sidan är senast uppdaterad 2004-12-20. Information hämtades 2005-03-11.
Kulturmiljövårdens bebyggelseregister (www), <http://www.bebyggelseregistret.raa.se>.

Kartmaterial

Gula kartan - ekonomiska kartan i skala 1:20 000. Kartan bygger på flygfoton och visar tydligt fastigheter.

Historiska kartor - den äldre ekonomiska kartan från åren 1877 till 1882 återfinns i nytryck på Västergötlands museum, Backspegeln.

Lantmäteriets arkiv har historiska kartor bl a över laga-, stor- och enskifte, ägoskiften samt stadskartor.

Landsarkivet i Göteborg har stadskartor.

Adresser arkivinstitutioner

ATA - antikvarisk-topografiska arkivet
 Box 5405
 114 84 Stockholm
 Styrmansgatan 26
 08-5191 8050
ata@raa.se

SVAR kundtjänst
 Box 160
 880 40 Ramsele
 Tingsvägen 5
 0623-109 00
www.svar.ra.se

RA - Riksarkivet
 Box 12541
 102 29 Stockholm
 Fyrverkarbacken 13-17
 08-707 63 50
 fax 08-737 64 74
riksarkivet@riksarkivet.ra.se

GLA - Landsarkivet i Göteborg
 Box 19035
 400 10 Göteborg
 Geijersgatan 1
 031-778 68 00
 fax 031-778 68 25
landsarkivet@landsarkivet-goteborg.ra.se
www.ra.se/gla/

Adresser bibliotek

Kungliga biblioteket
 Box 5039
 102 41 Stockholm
 Humlegården
 08-463 40 00
 fax 08-463 40 04
www.kb.se

Skara Stifts- och landsbibliotek
 Box 194
 532 23 Skara
 Biblioteksgatan 3
 0511-320 60
www.skara.se

Göteborgs universitetsbibliotek
 Box 222
 402 22 Göteborg
 Renströmsgatan 4
 031-773 71 45
www.ub.gu.se

Jönköpings stadsbibliotek
 Box 1029
 551 11 Jönköping
 Dag Hammarskjölds plats 7
 036-10 55 75
stadsbibl@kn.jonkoping.se

Göteborgs stadsbibliotek
 Box 5404
 402 29 Göteborg
 Götaplatsen
 031-61 65 00
www.stadsbiblioteket.goteborg.se

Karlstads stadsbibliotek
 Box 358
 651 84 Karlstad
 Västra Torggatan 26 Bibliotekshuset
 054-29 85 95
 fax 054-29 85 70
bibliotek@karlstad.se

Adresser museer

RAÄ - Riksantikvarieämbetet
 Box 5405
 114 84 Stockholm
 Storgatan 41
 08-5191 8000
 fax 08-660 72 84
 www.raa.se

Bohusläns museum
 Box 403
 451 19 Uddevalla
 Museigatan 1
 0522-65 65 00
 fax 0522-65 65 05
 www.bohusmus.se
 bohuslans.museum@vgregion.se

Jönköpings länsmuseum
 Box 2133
 550 02 Jönköping
 Dag Hammarskjölds plats 2
 036-30 18 00
 fax 036-30 18 18
 www.jkpglm.se info@jkpglm.se

Västergötlands museum
 Box 253
 532 23 Skara
 Stadsträdgården
 0511-260 00
 fax 0511-260 99
 Backspegeln 0511-26014
 www.skaramus.se

Regionmuseum Västra Götaland
 Box 38
 462 21 Vänersborg
 Kulturlagret & Niklasberg
 0521-26 41 00
 fax 0521-197 82
 www.alvlanmus.se

Värmlands museum
 Box 335
 651 08 Karlstad
 Sandgrund
 054-14 31 00
 fax 054-14 31 98
 www.varmlandsmuseum.se
 museet@varmlandsmuseum.se

Adresser hembygdsförbund

Bohusläns hembygdsförbund
 Margareta Bodén
 Bohusläns museum
 Box 403
 451 19 Uddevalla
 0522-65 65 18
 bhf@bohusmus.se

c/o Ulla Swedberg
 Myrenvägen 16
 452 90 Strömstad
 0526-120 72
 fax 0526-120 70
 ullaswedberg@telia.com

Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund
 Monika Åhlund
 Taxvikens kvarn 23
 660 10 Dals länged
 0531-330 90
 053133090@tjohoo.se

Göteborgs hembygdsförbund
 Per-Gösta Rinsell
 Postgatan 4
 411 13 Göteborg
 031-13 57 14
 fax 031-13 57 14
 gbg.hembygd@spray.se

Jönköpings läns hembygdsförbund
Margaretha Alling-Engstedt
Box 2133
550 02 Jönköping
036-30 18 24
fax 036-30 18 18
mghbf@swipnet.se

Västergötlands hembygdsförbund
Eva Mann
Box 15
534 21 Vara
0512-105 50
fax 0512-339 42
vasterg.hembygdsf@telia.com

Värmlands hembygdsförbund
Birgitta Johnsson
Treffenbergsvägen 4
652 29 Karlstad
054-10 15 82
hembygdenvarmland@telia.com